

Nederlandse taal: ontluikende en beginnende geletterdheid - jonge kind (fase 1)

Mondelinge taalvaardigheid

Woordenschat en woordgebruik

- uitbreiden van de receptieve woordenschat
- uitbreiden van productieve woordenschat
- passende woorden gebruiken voor concrete zaken/schoolse omgang en onbekende woorden omschrijven (met woorden labels van personen, dingen en plaatsen)
- verschillende en nieuwe woorden kiezen en gebruiken (betekenisuitbreiding, semantiek)
- (nieuwe) woorden vormen (morfologie)

Luisteren

- luisteren naar en begrijpen van uitleg over activiteiten en taken
- luisteren naar en begrijpen van instructies (bijv. bij activiteiten in de groep)
- luisteren naar en begrijpen van prentenboeken, verhalen, liedjes, gedichten, (toneel)voorstellingen, belevenissen van volwassene of kind, informatie over concrete onderwerpen
- luisteren naar en begrijpen van de mening van anderen
- luisteren en begrijpen van gesproken tekst op radio, tv en internet (bijv. *educatieve series of programma's, digitale prentenboeken en luisterboeken*)
- interpreteren van wat wordt verteld (relateren aan eigen kennis en ervaring; betekenis afleiden uit intonatie en stemgebruik)
- benoemen van thema/onderwerp van gesproken tekst
- herkennen van persoon, plaats, gebeurtenis in gesproken tekst
- precies luisteren, ook door (met hulp) stellen van begripsvragen (inzetten van luisterstrategieën) (bijv. *over woordbetekenis wanneer dat het luisteren/begrip belemmert*)
- samenvatten van wat wordt verteld (bijv. *wat was de belangrijkste gebeurtenis in het verhaal?*)
- (met hulp) vormen van eigen mening over (een inhoudselement van) een gesproken tekst (bijv. *waardering geven: wat vind je ervan?*) (evalueren)

Taalbeschouwing

- gesprekken voeren over taal en taalgebruik
- reflecteren op taal
- verbeteren van taalgebruik

Spreeken

- vertellen voor vertrouwd publiek:
 - uitleg geven (bijv. *bij een tekening of ander materiaal*)
 - vertellen of navertellen van een verhaal
 - vertellen over een gebeurtenis of eigen ervaring (bijv. *na het spelen van een spel*)
- vloeiend en verstaanbaar praten zoals klinkers en medeklinkers verstaanbaar uitspreken en gebruiken van eenvoudige intonatie (bijv. *vraagzin*)
- klanken vormen met het Nederlandse klanksysteem (fonologie)
- zinnen vormen (syntaxis)
- gebruiken van gebaren en mimiek om boodschappen te ondersteunen
- blijven bij het gekozen onderwerp (bijv. *met behulp van ondersteunend materiaal*)
- gebruiken van eenvoudige signaalwoorden (bijv. *en toen, omdat*) voor samenhang in een verhaal
- waarnemen van signalen van (bekende) luisteraars
- reageren op signalen van (bekende) luisteraars en aanpassen van de inhoud aan de groep
- (met hulp) herkennen van en afstemmen op het publiek
- (met hulp) herkennen van en afstemmen op spreekdoel

Gesprekken voeren

- deelnemen aan geplande en ongeplande gesprekken:
 - om informatie uit te wisselen (bijv. *over gebeurtenissen, n.a.v. prentenboeken, of om elkaar te helpen*)
 - voor discussie en overleg (bijv. *over spel en ervaringen*)
- reageren op elkaar, vragen stellen en beantwoorden
- kennismaken met verschillende gesprekssoorten (dialogo, discussie, kringgesprek)
- ervaren van verschillende gespreksdoelen (bijv. *verhaal vertellen om te amuseren, overleg hoe een conflict op te lossen of informatie uitwisselen over gebeurtenissen in een prentenboek*)
- kennismaken met en gebruiken van elementaire gespreksregels (bijv. *op de beurt wachten en naar elkaar luisteren*)
- oriënteren op een gespreksonderwerp (bijv. *door te zoeken naar antwoorden op vragen zoals: waar gaat het over? wat weet ik ervan? wat wil ik vertellen/weten?*)
- vasthouden en blijven bij het gespreksonderwerp
- bewust worden van verschillen tussen gesprekspartners en van omgangstaal (zoals reacties van anderen en non-verbale reacties van anderen én van gebaren en mimiek om gespreksbijdragen te ondersteunen)
- (met hulp) kiezen en productief gebruiken van (nieuwe) woorden tijdens gesprekken
- (met hulp) reflecteren op eigen bijdrage aan het gesprek

Lezen

Leesplezier

- ontwikkelen van leesplezier vanuit een rijke leesomgeving
- plezier tonen in voorlezen en boeken (leesbeleving)
- plezier in zelf (kunnen) lezen en zelf (kunnen) voorlezen
- meeleven met personages in een op de leeftijd afgestemd boek
- ervaren van verschillende emoties in een verhaal (bijv. *verdriet, boosheid, blijdschap*)
- uiten van gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje
- zich inleven in alledaagse onderwerpen (aansluiten bij de leefwereld en bij onderwerpen die verder afstaan van het kind)

Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe

- spelen met klanken (fonemen) en symbolen, woorden verklanken
- ontdekken van het alfabetisch principe (in een speelse context)
- deelnemen aan woord- en klankspelletjes
- ontdekken dat letters met klanken corresponderen
- herkennen en gebruiken van rijmwoorden
- ontdekken van de structuur van taal (tekst, zin, woord)

Oriëntatie op verhaal en tekst

- ontwikkelen van kennis over de functies van lezen
- kennismaken met verhalende teksten, vooral expressief (bijv. *sprookjes, dierenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, voorleesverhalen, prentenboeken*)
- kennismaken met poëzie, simpele rijmpjes, versjes en liedjes die vooral vormvast zijn (bijv. *wiegeliedjes, slaapliedjes, dansliedjes, kringliedjes, aftelversjes, springliedjes, sinterklaasversjes, raadselrijmen, spotversjes*)
- kennismaken met informatieve teksten (bijv. *informatieve prentenboeken, nieuwsberichtjes op het prikbord, weerbericht op website*)
- kennismaken met instructieve teksten (bijv. *pictogrammen voor dagelijkse handelingen, recept, bouwtekening*)
- kennismaken met betogende teksten (bijv. *een oproep, reclame*)
- herkennen en onderscheiden van fantasieverhalen en realistische verhalen (fictie en non-fictie)
- naspelen of navertellen van een voorgelezen verhaal (met of zonder illustraties)
- onderscheiden van de hoofdcomponenten van een verhaal (wie, wat, waar, wanneer) (bijv. met behulp van picto's)
- afleiden van de betekenis van (onbekende) woorden met behulp van de kافت and afbeeldingen bij een tekst

Aanvankelijk lezen (vanaf GROEP 3)

- oefenen van de elementaire leeshandelingen
- decoderen van klankzuivere woorden
- herkennen van lettercombinaties en spellingpatronen in niet-klankzuivere woorden
- herkennen van lettergrepen in geschreven woorden
- kennismaken met eenvoudige technieken om informatie te onthouden (herlezen, onderstrepen, woordspin)
- opzoeken en kennismaken met opzet van informatiebronnen
- kennis ontwikkelen over de opbouw van een tekst (met behulp van leesstrategieën)
- voorspellen waar de tekst over gaat en herlezen en onderstrepen, met name om nog een keer te genieten van de tekst en om te onthouden
- (met hulp) oriënteren op het leesdoel
- (met hulp) bewust worden van aspecten van het eigen leesleerproces
- herkennen en begrijpen van signaalwoorden die chronologische volgorde of vraag-antwoord structuur aangeven
- zelfstandig begrijpen van een eenvoudige tekst door het onderwerp en enkele kenmerken te benoemen en de titel te interpreteren
- ontdekken welke onderwerpen men leuk of niet leuk/saai vindt om over te lezen

Schrijven

Oriëntatie op geschreven taal

- ontwikkelen van kennis van de functies van schrijven
- benoemen van het verschil tussen gesproken en geschreven taal
- ontdekken van het verschil tussen 'schrijven' en 'lezen'
- achterhalen van de betekenis van geschreven taal

Vorbereidend schrijven

- spelen met lettertekens (benoemen en schrijven)
- schrijven van woorden met grote eenheden (bijv. *eigen naam, logo's en merknamen*)
- tekenen en versieren van woorden
- schrijven met eigen grafische middelen (tekeningen, picto's, krabbels, symbolen) (bijv. *tekenen, krabbelen, letterachtige vormen, letter-/tekenreeksen, spontane spelling, ook naschrijven, nastempelen, typen op de computer*)
- ervaring opdoen met het schrijven van woorden:
 - losse woorden (bijv. *eigen naam op etiket of label, lijstjes*)
 - korte (2 woords)zinnen (bijv. *korte zinnen bij zelfgemaakte tekeningen*)
- vertellen wat gebruikte tekens in het eigen schrift betekenen

Aanvankelijk schrijven (vanaf GROEP 3)

- ervaren dat geschreven taal communicatieve doelen heeft
- ervaren dat schrijven is onder woorden brengen van gedachten, gevoelens en meningen
- ervaring opdoen met de schrijfdoelen 'een ander informeren' en 'een ander plezier verschaffen'
- plezier krijgen in schrijven
- ervaring opdoen met het schrijven van korte zinnen
- ervaring opdoen met het schrijven van korte teksten met meestal één inhoudselement, vaak met een chronologische opbouw:
 - verhalende teksten (bijv. *briefje, kaartje*)
 - eenvoudige informatieve teksten (bijv. *bericht of antwoorden op vragen*)
 - eenvoudige instructieve teksten (bijv. *recept of korte gebruiksaanwijzing*)
- schrijven over concrete onderwerpen uit eigen leefwereld. (onder andere over het hier en nu of over de nabije omgeving, de nabije toekomst/verleden)
- experimenteren met het afstemmen van tekst op publiek
- (met hulp) aanpassen van tekst n.a.v. reacties van publiek (klasgenootjes)
- (met hulp) inzetten van schrijfstrategieën: verkennen van het onderwerp, 'verzamen', selecteren en ordenen van informatie, reflecteren (vooral op inhoud, minder op vorm)
- reflecteren in tekstbesprekingen over wat de leerling heeft opgeschreven (Wat heeft de leerling bedoeld? Waarom kan de lezer bepaalde dingen wel/niet begrijpen?)
- verzorgen van de lay-out van de tekst, bladspiegel verdelen en illustraties bij de tekst maken

